

Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol

Cyngor Sir Ynys Môn

Blwyddyn archwilio: 2013/2014

Cyhoeddwyd: Medi 2014

Cyfeirnod y ddogfen: C14216

Diben y ddogfen hon

Mae'r ddogfen hon ar ffurf ddrafft a ddarperir yn gyfrinachol. Dim ond er mwyn cadarnhau cywirdeb a chyflawnder y wybodaeth a geir ynddi a cheisio barn ar y casgliadau y daethpwyd iddynt y'i darperir.

Trafod y ddogfen cyn ei chyhoeddi

Mae'r ddogfen hon a'r hawlfraint ynddi yn eiddo i Archwilydd Cyffredinol Cymru a/neu'r Archwilydd Penodedig ac erys felly. Mae'n cynnwys gwybodaeth a gafwyd o dan swyddogaethau statudol i gyflawni swyddogaethau statudol yn unig ac fe'i paratowyd fel sail i ddogfen swyddogol a allai gael ei chyflwyno neu ei chyhoeddi maes o law. Gall hefyd gynnwys gwybodaeth y gallai ei datgelu heb awdurdod fod yn drosedd o dan adran 54 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Ac eithrio fel y caniateir yn benodol o dan y gyfraith, ni ellir atgynhyrchu'r ddogfen nac unrhyw ran o'i chynnwys, na'i storio mewn system adalw na'i throsglwyddo mewn unrhyw ffurf na thrwy unrhyw fodd, na'i datgelu i unrhyw un ac eithrio'r sawl a'i derbyniodd yn wreiddiol heb ganiatâd ysgrifenedig y Cyfarwyddwr Ymgysylltu perthnasol ymlaen llaw. Mae'n rhaid ei diogelu bob amser i'w hatal rhag cael ei chyhoeddi neu i atal defnydd amhriodol arall o'i chynnwys. Gallai ei defnyddio

Statws yr adroddiad

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Cyngor Sir Ynys Môn fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol, y Cod Ymarfer Archwilio a'r Datganiad o Gyfrifoldebau a gyhoeddwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb ar Swyddfa Archwilio Cymru (yr Archwilydd Cyffredinol a'i staff) na'r archwilydd penodedig, lle y bo'n gymwys, mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn unigol, nac i unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partion perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru (a, lle y bo'n gymwys, ei archwilydd penodedig) yn drydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn infoofficer@wao.gov.uk.

Lluniwyd y ddogfen hon gan PricewaterhouseCoopers LLP ar ran yr Archwilydd Penodedig, Anthony Barrett. Roedd y tîm a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Lynn Pamment, Joe Hargreaves a Martin George o PricewaterhouseCoopers LLP.

Cynnwys

Mae Anthony Barrett, fel yr Archwilydd Penodedig, yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar eich datganiadau ariannol. Mae rhai materion y mae angen eich hysbysu amdanynt cyn eu cymeradwyo.

Adroddiad cryno

Cyflwyniad	4
Statws yr archwiliad	4
Adroddiad archwilio arfaethedig	5
Materion sylweddol sy'n deillio o'r archwiliad	5
Annibyniaeth a gwrthrychedd	16

Atodiadau

Llythyr Sylwadau Terfynol	17
Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Penodedig i Gyngor Sir Ynys Môn	23
Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio atynt	25

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

1. Mae Anthony Barrett, yn rhinwedd ei swydd fel yr Archwilydd Penodedig, yn gyfrifol am roi barn ynghylch pa un a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2014 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny. PricewaterhouseCoopers LLP sy'n gyfrifol am archwilio'r datganiadau ariannol.
2. Nid ydym yn ceisio cael sicrwydd llwyr bod y datganiadau ariannol wedi'u datgan yn gywir, ond rydym yn mabwysiadu'r cysyniad o berthnasedd. Wrth gynllunio a chynnal yr archwiliad, rydym yn ceisio nodi camddatganiadau perthnasol yn eich datganiadau ariannol, hynny yw, y rhai hynny a allai gamarwain rhywun sy'n darllen y cyfrifon.
3. Y lefel feintiol a ddefnyddiwn i farnu bod camddatganiadau o'r fath yn berthnasol i Gyngor Sir Ynys Môn yw £2,343,000 . Gall materion ansoddol penodol megis gofynion cyfreithiol a rheoliadol a sensitifrwydd gwleidyddol hefyd bennu p'un a fernir bod eitem yn berthnasol ai peidio.
4. Mae Safon Archwilio Ryngwladol (ISA) 260 yn ei gwneud yn ofynnol i ni gofnodi rhai materion sy'n deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu corff mewn da bryd i gymryd camau priodol.
5. Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r materion i'w hystyried sy'n deillio o'r archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2013-14, y mae angen cyflwyno adroddiad arnynt o dan ISA 260.

Statws yr archwiliad

6. Cawsom y datganiadau ariannol drafft ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2014 ar 30 Mehefin 2014 ac ar adeg cyflwyno'r adroddiad hwn roedd y canlynol heb eu cwblhau:
  - Cadarnhau'r addasiadau i brisiadau asedau
  - Gwaith ar ddarpariaeth ar gyfer hawliadau Cyflog Cyfartal ychwanegol
  - Asesu cynnydd mewn perthynas â Gwerthuso Swyddi
  - Llythyr cadarnhau manylion banc gan RBS
  - Gwaith ar drafodion partïon cysylltiedig
  - Gwaith ar y dadansoddiad segmentaidd
  - Gwaith ar ddatganiad llif arian parod
  - Gweithdrefnau cwblhau ac adolygu'r datganiadau ariannol terfynol

Byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor Cyfrifon ar hynt y materion hyn ar lafar ar 23 Medi 2014.

7. Rydym yn cyflwyno adroddiad i chi ar y materion mwyaf arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad, y credwn y dylech eu hystyried cyn cymeradwyo'r datganiadau ariannol.

Mae'r tîm archwilio eisoes wedi trafod y materion hyn gyda'r swyddog a.151 dros dro, Richard Micklewright.

Adroddiad archwilio arfaethedig

8. Bwriad yr Archwilydd Penodedig yw cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol unwaith y byddwch wedi rhoi Llythyr Sylwadau i ni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn Atodiad 1.
9. Nodir yr adroddiad archwilio arfaethedig yn Atodiad 2.

Materion sylweddol sy'n deillio o'r archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

10. Nodwn isod y camddatganiadau a nodwyd gennym yn y datganiadau ariannol, a drafodwyd gyda'r rheolwyr ond sy'n parhau heb eu cywiro, a gofynnwn iddynt gael eu cywiro. Os byddwch yn penderfynu peidio â chywiro'r camddatganiadau hyn, gofynnwn i chi roi'r rhesymau dros beidio â'u cywiro.

Gwall wrth Gyfrifo dibrisiant

DR Cost dibrisiant	£102,000
CR Dibrisiant cronodig	£102,000

Bu gwall o £633 mewn eitem o ddibrisiant a brofwyd, gan allosod y ffigur hwnnw i wall amcanestynedig o £102,000. Digwyddodd y gwall am fod yr oes economaidd ddefnyddiol a gymhwyswyd at ased o fewn y cyfrifiad dibrisio yn anghywir.

Blaendaliadau

DR Cost Gwasanaethau	£174,000
CR Blaendaliadau	£174,000

Bu gwall o £174,000 o achos blaendaliadau a gafwyd eu dwyn ymlaen o 2012/13 ond heb wedi'u gwrthdroi yn briodol ar ddechrau 2013/14.

Camddatganiadau a gywirwyd

11. Mae yna gamddatganiadau a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol. Fe'u nodir gydag esboniadau yn Atodiad 3.

Risgiau archwilio sylweddol

12. Yn ein Strategaeth Archwilio Ariannol, gwnaethom nodi gwybodaeth am y risgiau archwilio sylweddol ac uwch a nodwyd yn ystod y broses o gynllunio'r archwiliad. Mae'r tabl isod yn nodi canlyniad ein gweithdrefnau archwilio mewn perthynas â'r risgiau hynny:

Risgiau sylweddol

Risgiau	Camau a gymerwyd
Risgiau sy'n ymwneud â'r amgylchedd rheoli	
<p>Rheolwyr yn anwybyddu rheolaethau Mewn unrhyw sefydliad, gall rheolwyr fod mewn sefyllfa i anwybyddu'r rheolaethau ariannol sydd ar waith gennych. Gall y fath achos o dorri'r rheolaethau arwain at gamddatganiad perthnasol.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gwnaethom ddeall a gwerthuso prosesau a gweithdrefnau rheoli mewnol fel rhan o'n gwaith cynllunio. Gwnaethom adolygu a phrofi priodoldeb sampl o'r dyddlyfrau a broseswyd â llaw yn ystod y flwyddyn. • Edrychwyd yn ofalus ar unrhyw amcangyfrifon a wnaed gan y rheolwyr ac ystyriwyd a oedd unrhyw duedd yn perthyn iddynt. • Gwnaethom ddeall y rhesymeg fusnes dros drafodion sylweddol yr ymddengys nad ydynt yn fusnes arferol. • Mae ein gweithdrefnau archwilio hefyd yn cynnwys elfen anrhagweladwy sy'n amrywio o flwyddyn i flwyddyn. <p>Nid ydym wedi nodi unrhyw gamddatganiadau o ganlyniad i'n profion hyd yma.</p>

Risgiau

Cydnabod refeniw a gwariant

Mae risg y gallai'r Cyngor fabwysiadu polisïau cyfrifyddu neu drin trafodion incwm a gwariant mewn ffordd sy'n arwain at gamddatganiad perthnasol yn y Datganiad Cynhwysfawr o Incwm a Gwariant.

Rydym wedi nodi dwy risg yn benodol. Mae a wnelo'r gyntaf ag arian grant refeniw anghylchol, am ei bod yn bosibl na chaiff refeniw ei gydnabod yn unol â thelerau ac amodau ei broses ariannu pan fwriedir i'r grantiau hyn gael eu defnyddio ar gyfer rhaglenni penodol neu ddibenion untro.

Mae a wnelo'r ail â gwariant sy'n ymwneud â chostau nad ydynt yn gostau cyflogres a all gael eu cydnabod yn anghyflawn, yn anghywir neu yn y cyfnod cyfrifyddu anghywir.

Camau a gymerwyd

Rydym wedi gwneud y canlynol:

- gwerthuso rheolaethau allweddol er mwyn cadarnhau ein dealltwriaeth o gynllun y rheolaeth;
- profi cysoniadau allweddol.
- profi incwm grant refeniw anghylchol er mwyn cadarnhau bod gan y Cyngor yr hawl i'w gynnwys yn ei ddatganiadau ariannol
- profi gwariant nad yw'n gysylltiedig â'r gyflogres er mwyn sicrhau ei fod wedi'i gynnwys yn briodol yn y cyfrifon.
- profi bod trafodion a ddigwyddodd tua diwedd y flwyddyn wedi'u dosbarthu'n briodol yn y flwyddyn ariannol yr oeddent yn berthnasol iddi.

Rydym wedi ystyried y polisïau cyfrifyddu a fabwysiadwyd gan y Gymdeithas ac wedi cynnal y lefel briodol o brofion ar incwm a gwariant er mwyn canfod unrhyw gamddatganiad perthnasol.

Rydym hefyd wedi ystyried y gwaith a wnaed gennym mewn perthynas â'r risg y gallai rheolwyr anwybyddu rheolaethau (gweler uchod). Ni nodwyd unrhyw gamddatganiadau o ganlyniad i'n gwaith.

Risgiau uwch

Risgiau	Camau a gymerwyd
Risgiau sy'n ymwneud â datganiadau ariannol	
<p>Eiddo, offer a chyfarpar</p> <p>Mae'n ofynnol i'r Cyngor sicrhau bod ei eiddo, ei offer a'i gyfarpar a ddelir ar y Fantolen yn cael eu prisio'n ddigon rheolaidd er mwyn sicrhau nad yw'r swm cario yn sylweddol wahanol i werth teg yr asedau hyn ar ddiwedd y flwyddyn.</p> <p>Nodwyd yn flaenorol addasiadau archwilio ynghylch asedau na chawsant eu prisio'n ffurfiol yn ystod y flwyddyn nad ydynt wedi'u haddasu ar sail amherthnasedd. Mae risg y gallai unrhyw addasiadau o'r fath a gynigir yn y dyfodol fod yn berthnasol.</p>	<p>Gwnaethom ystyried dull y Cyngor o asesu a chyfiawnhau'r prisiad o'i eiddo, offer a chyfarpar ar 31 Mawrth 2014 ac ystyried pa un a oedd yn ddigonol ac yn briodol. Gwnaethom ofyn i'n harbenigwyr prisio mewnol ystyried cadernid tybiaethau ac amcangyfrifon allweddol rheolwyr.</p> <p>O ganlyniad i'n gwaith, gwnaed rhai diwygiadau i'r datganiadau ariannol (gweler isod ac atodiad 3).</p>
<p>Rhwymedigaeth pensiynau</p> <p>Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor rwymedigaeth net berthnasol o ran ei rwymedigaethau pensiwn ar y fantolen.</p> <p>Nodwyd gwallau yn nata'r cyfrifiad a oedd yn sail i'r ffigur ar gyfer y rhwymedigaeth pensiwn net yng nghyfrifon y Cyngor yn 2012/13 o ganlyniad i fethiant y Cyngor i ddarparu digon o wybodaeth, yn amserol, am symudiadau cyflogeion a newidiadau mewn rolau i gynllun pensiwn Cyngor Gwynedd.</p>	<p>Gwnaethom asesu dull y Cyngor o asesu ei rwymedigaeth pensiwn net ar 31 Mawrth 2014 a phrofi cywirdeb a chyflawnder data sylfaenol y cyfrifiad a ddarparwyd i'r cynllun pensiwn.</p> <p>O ganlyniad i'n gwaith, gwnaethom nodi nifer o anghysondebau yn nata'r cyfrifiad a oedd yn sail i'r rhwymedigaeth pensiwn net. Mae ein gwaith yn mynd rhagddo yn y maes hwn a gall arwain at ddiwygiadau i'r datganiadau ariannol (gweler isod). Nododd y Cyngor hefyd wall yn adroddiad yr actiwari, ac ailgyflwynodd yr actiwari ei adroddiad yn sgil hynny, gan addasu'r rhwymedigaeth pensiwn o £11.6m (gweler atodiad 3).</p>

Risgiau

Darpariaeth cyflog cyfartal a Gwerthuso Swyddi

Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor ddarpariaeth berthnasol ar ei fantolen o ran nifer o hawliadau Cyflog Cyfartal y mae wedi cyfrifo y bydd angen iddo, o bosibl, eu setlo. Nid ydym yn ymwybodol bod unrhyw gynigion wedi'u cyflwyno eto i hawlwr.

At hynny, mae'r Cyngor wrthi'n cynnal adolygiad o gyflogau a graddau fel rhan o'i ymarfer Gwerthuso Swyddi. Yn seiliedig ar y graddau y gallai rhwymedigaeth godi i ôl-ddyddio unrhyw wahaniaethau cyflog a thalu iawndal i staff, mae'n bosibl y bydd angen i'r Cyngor wneud darpariaeth bellach ar gyfer hyn.

Camau a gymerwyd

Gwnaethom asesu effaith cynigion i hawlwr ar gyfer Cyflog Cyfartal a wnaed gan y Cyngor ar ei ddarpariaeth yn ogystal â nodi hawliadau eraill a wnaed yn ystod y cyfnod cyfamserol.

Gwnaethom nodi camddatganiadau o ganlyniad i'n gwaith yn y maes hwn (gweler isod ac atodiad 3).

Gwnaethom asesu cynnydd y Cyngor wrth gynnal yr adolygiad o gyflogau a graddau a pha un a oedd angen rhwymedigaeth o ganlyniad i hyn.

Mae ein gwaith yn mynd rhagddo yn y maes hwn a gall arwain at ddiwygiadau i'r datganiadau ariannol (gweler isod).

Risgiau eraill

13. Gwnaethom hefyd nodi dwy risg arall y dylid rhoi sylw iddynt wrth ystyried y risgiau archwilio sylweddol ac uwch a nodwyd uchod.

Risgiau

Paratoi cyfrifon: Cafodd anawsterau o ran llenwi swyddi'n barhaol yn y Tîm Cyllid effaith andwyol ar broses llunio cyfrifon y Cyngor yn 2009/10 a 2010/11. Llwyddodd staff interim profiadol i gwblhau'r gwaith erbyn y terfynau amser yn 2011/12 a 2012/13. Fodd bynnag, mae dau aelod o staff interim profiadol a oedd yn cyflawni rolau cyfrifyddu allweddol wedi gadael y Cyngor. Mae'n hanfodol bod y Cyngor yn sicrhau bod adnoddau digonol a phriodol yn cael eu neilltuo i lunio'r cyfrifon statudol yn unol â'r amserlenni gofynnol.

Camau a gymerwyd

Gwnaethom weithio'n agos gyda'r rheolwyr er mwyn monitro'r cynnydd a wnaed wrth baratoi a llunio cyfrifon 2013/14. Llwyddodd y staff i gydymffurfio â'r terfynau amser perthnasol.

Mae gennym bryderon o hyd ynghylch y ddibyniaeth ar staff dros dro o fewn y tîm cyllid ac rydym wedi nodi hyn isod.

Risgiau	Camau a gymerwyd
<p>Rhoi system cyfriflyfr cyffredinol newydd (Civica) ar waith: Rhoddwyd system cyfriflyfr cyffredinol newydd ar waith ar 1 Ebrill 2013. Bydd cywirdeb a chyflawnder datganiadau ariannol 2013/14 yn dibynnu ar y system newydd yn cael ei rhoi ar waith yn effeithiol a balansau terfynol ar gyfer y flwyddyn flaenorol yn cael eu cario ymlaen yn gywir ac yn gyflawn.</p>	<p>Gwnaethom gynnal gwaith er mwyn cadarnhau bod y balansau terfynol ar gyfer y flwyddyn flaenorol wedi'u cario ymlaen yn gywir ac ni nodwyd unrhyw gamddatganiadau.</p> <p>Nodwn fod Archwilwyr Mewnol y Cyngor wedi hysbysu'r Pwyllgor Archwilio am faterion yn ymwneud â gweithredu Civica, yn enwedig mewn perthynas â nodi taliadau dyblyg a wnaed, a rhoi hawliau estynedig i staff y Cyngor godi neu gymeradwyo anfonebau er mwyn clirio ôl-groniadau blaenorol. Nid ydym wedi ailadrodd eu canfyddiadau yn yr adroddiad hwn. Nodwn ein bod wedi gwneud gwaith pellach i asesu a oedd yr hawliau mynediad hyn wedi'u defnyddio'n briodol.</p> <p>Ni nodwyd unrhyw faterion o ganlyniad i'n gwaith.</p>

Amcangyfrifon arwyddocaol

- Yn ystod ein harchwiliad ymgymerwyd â gweithdrefnau penodol mewn perthynas â meysydd sy'n destun risg o ran amcangyfrif.

Prisiadau asedau sefydlog

- Ailbrisiodd y Cyngor gyfran o'i bortffolio asedau sefydlog fel ag yr oedd ar 31 Mawrth 2014 yn unol â'i bolisi cyfrifyddu i ailbrisiu asedau bob pum mlynedd. Canolbwyntiodd ein harchwiliad ar gadernid y cyfrifiadau a wnaed gan brisiwr mewnol cymwysedig y Cyngor a'r rhagdybiaethau a ddefnyddiwyd yn y prisiad.
- Ar gyfer yr asedau a ailbrisiwyd yn ffurfiol gan y Cyngor, nodwyd camddatganiad o £55k yng ngwerth Eiddo Buddsoddi yn seiliedig ar wall yn y fethodoleg a ddefnyddiwyd yn ei gyfrifiad. Nodwn fod gwall tebyg wedi codi yn y flwyddyn flaenorol.
- Nodwyd camddatganiad ychwanegol o ganlyniad i asesiad gan brisiwr y Cyngor nad oedd nifer o asedau wedi'u dosbarthu'n Eiddo Buddsoddi mwyach. Dilëwyd y rhain o werth asedau Eiddo Buddsoddi'r Cyngor, ond ni chawsant eu hychwanegu at categorïau eraill o asedau sefydlog yn dilyn hynny. Y gostyngiad net mewn eiddo buddsoddi oedd £429k a bu cynnydd o £794k mewn perthynas ag eiddo, offer a chyfarpar.
- Mewn blynyddoedd blaenorol, mae'r Cyngor wedi cynnal ymarfer mynegeio er mwyn canfod pa un a yw gwerth y categorïau sylweddol hynny o dir ac eiddo nas prisiwyd yn ffurfiol yn ystod y flwyddyn hyd at 31 Mawrth 2014 wedi'u cam-ddatgan mewn ffordd berthnasol. Nid oedd ymarfer o'r fath wedi'i gynnal gan y Cyngor pan roddwyd y Datganiadau drafft o Gyfrifon i'r tîm archwilio.

-
19. Gwnaethom herio'r Cyngor i ddarparu tystiolaeth nad oedd gwerth y categorïau sylweddol hynny o dir ac eiddo nas prisiwyd yn ffurfiol yn ystod y flwyddyn wedi'u cam-ddatgan mewn ffordd berthnasol. O ganlyniad, cynhaliodd priswyr y Cyngor ailbrisiadau ffurfiol o'r mwyafrif o'u hasedau tir ac eiddo. Arweiniodd hyn at gynnydd mewn gwerth asedau sefydlog o £7.3m o ganlyniad i ailbrisiadau ffurfiol. Diwygiwyd hyn yn y datganiadau ariannol.
  20. At hynny, o ganlyniad i'r ymarfer ailbrisiu, nodwyd nad oedd rhan o'r eiddo yn Ysgol David Hughes wedi'i throsglwyddo i system cofrestr asedau bresennol y Cyngor pan gafodd ei chyflwyno, gan olygu bod gwerth yr ysgol wedi'i danddatgan tua £2.8m. Diwygiwyd hyn yn y datganiadau ariannol.
  21. Yn ystod y flwyddyn flaenorol nodwyd bod y Cyngor yn defnyddio dull Beacon o brisio ei stoc tai cyngor, sy'n cynnwys dewis nifer o eiddo 'beacon' sy'n nodweddiadol o gategorïau neu haenau gwahanol o dai cymdeithasol, eu prasio, ac yna gymhwyso'r gwerth hwn at bob haen yn ei thro.
  22. Er mwyn adlewyrchu'r gwahaniaeth rhwng tai preifat a thai cymdeithasol (fel anheddau cyngor) lle mae gan denantiaid lawer mwy o hawliau, mae dull Beacon yn defnyddio ffactor addasu.
  23. Ar adeg y prisiad ffurfiol diwethaf, nid oedd data ar gael ar y ffactorau addasu ar gyfer Cymru, felly dewisodd y Cyngor ranbarth cymharol (Swydd Efrog a Humberside) a chymhwysodd y ffactor addasu hwn, sef 31%.
  24. Cyhoeddwyd papur ymchwil gan DVS (arbenigwyr prasio yn y sector cyhoeddus) ym mis Ebrill 2011 a nododd wybodaeth ddangosol am ffactorau addasu ar gyfer rhanbarthau Cymru, a'r ffactor a roddwyd ar gyfer Gogledd a Gogledd-ddwyrain Cymru oedd 39%. Fodd bynnag, nid yw'r papur hwn wedi'i gynnwys mewn unrhyw ganllawiau ffurfiol hyd yma.
  25. Byddai newid o 1% yn y ffactor addasu a gymhwyswyd yn cael effaith berthnasol ar werth anheddau cyngor. Felly ystyriodd y Cyngor yn ofalus pa ffactor addasu y dylid ei gymhwyso, gan ddod i'r casgliad na fu'r papur ymchwil yn destun ymgynghori a dilysu digonol i allu dibynnu arno fel sail ar gyfer gwneud newid mor sylweddol yn ei ddatganiad o gyfrifon. Felly, mae wedi cadw'r ffactor addasu presennol, sef 31% ond mae wedi tynnu sylw darllenwyr at y papur ymchwil yn ei ddatganiad o gyfrifon gan nodi y gallai arwain at newid sylweddol yng ngwerth anheddau'r cyngor yn y dyfodol o tua £3m fesul 1% o wahaniaeth. Rydym o'r farn bod hyn yn rhesymol.

Rhwymedigaethau cyflog cyfartal

26. Yn 1997, llofnododd cyflogwyr llywodraeth leol a'r undebau llafur 'Gytundeb Statws Sengl'. Fel rhan o ddeddfwriaeth cyflog cyfartal, rhoddodd y cytundeb rwymedigaeth ar awdurdodau i gynnal adolygiadau cyflog cyfartal ac i gyflwyno strwythurau cyflog anwahaniaethol, gan fynd i'r afael â'r ffaith bod cyflogeion llywodraeth leol yn cael eu cyflogi ar delerau ac amodau gwahanol.
27. Mae'r Cyngor wedi cael hawliadau cyflog cyfartal yn ystod y blynyddoedd diwethaf a chafodd ragor o hawliadau yn ystod 2013/14. Mae'r rheolwyr wedi asesu amlygiad

---

posibl y Cyngor i hawliadau er mwyn amcangyfrif y rhwymedigaeth mewn perthynas â'r hawliadau cyfreithiol hyn.

28. Yn ystod 2013/14, cafodd nifer o'r hawliadau hyn eu setlo gan y Cyngor a chafodd taliadau iawndal eu gwneud. Cronnwyd taliadau iawndal a wnaed ar ôl diwedd y flwyddyn. Cyfanswm y taliadau iawndal a'r croniadau a wnaed oedd £3.3m.
29. Ni ddilëwyd gwerth taliadau iawndal na chroniadau o'r balans ar gyfer y ddarpariaeth bresennol yn y cyfrifon drafft. Mae hyn bellach wedi'i gywiro.
30. Roedd gan y Cyngor hefyd gronfa wrth gefn ar gyfer Ôl-groniadau Cyflog Anghyfartal gwerth £1.9m a sefydlwyd yn 2011/12 er mwyn gohirio effaith darparu ar gyfer hawliadau Cyflog Cyfartal ar Gronfa'r Cyngor hyd nes y câi'r hawliadau eu setlo. Ni ryddhaodd y Cyngor y gronfa wrth gefn er mwyn effeithio ar Gronfa'r Cyngor pan gafodd yr hawliadau eu setlo yn ystod 2013/14, felly cynigiwyd addasiad i'r perwyl hwn. Bwriad y Cyfarwyddyd Cyfalafu a roddwyd gan Lywodraeth Cymru oedd lliniaru'r addasiad £1.9m hwn yn unig, yn hytrach na'r £3.3m yr oedd y Cyngor wedi rhoi cyfrif amdano, felly gwnaed addasiad pellach er mwyn dwygio ar gyfer hyn.
31. Ar ôl gwneud taliadau iawndal, cafodd y Cyngor tua 200 o hawliadau Cyflog Cyfartal pellach. Ni ddarparwyd ar gyfer yr hawliadau hyn yn y Datganiad o Gyfrifon drafft. Gwnaethom herio'r rheolwyr ynglŷn â hyn, a gwnaethant gytuno i ddarparu ar gyfer y 200 o hawliadau ychwanegol a gafwyd (gweler atodiad 3) gwerth £1.9m.
32. Rydym wedi cynnal profion trylwyr ar y cyfrifiadau a wnaed gan y rheolwyr ac wedi trafod yr amcangyfrif gyda'r swyddog a151. Mae ein gwaith mewn perthynas â dyfarniadau allweddol o fewn cyfrifiad y ddarpariaeth yn mynd rhagddo a byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r pwyllgor archwilio am ganlyniad y gwaith hwn yn y cyfarfod ar 23 Medi 2014.

Gwerthuso swyddi

33. Mae'r Cyngor wrthi'n cynnal ei ymarfer Gwerthuso Swyddi, ond nid yw eto wedi gallu rhoi asesiad manwl o'i rwymedigaethau posibl sy'n deillio o'r gofyniad i gyflwyno system cyflogau a graddau newydd yn weithredol o 1 Ebrill 2007.
34. Mae sgoriau Gwerthuso Swyddi sy'n gysylltiedig â swyddi wedi cael eu rhoi i Benaethiaid Gwasanaeth y Cyngor, sydd wedi ymateb i nifer o gwestiynau y mae'r Cyngor yn mynd i'r afael â hwy ar hyn o bryd. Nid yw sgoriau Gwerthuso Swyddi wedi cael eu rhoi i aelodau unigol o staff eto, nac wedi eu cysylltu â system cyflog a graddio newydd.
35. Mae'n bosibl y bydd yn rhaid i'r Cyngor gydnabod rhwymedigaeth berthnasol mewn perthynas â'r ymarfer hwn. Mae ganddo gronfa wrth gefn o £2.4m a neilltuwyd i ariannu'r costau a ragwelir. Gan nad yw'r Cyngor wedi cynnig system cyflogau a graddau newydd eto ac nad yw wedi cyfrifo maint unrhyw rwymedigaethau posibl i dalu ôl-gyflog, ni wnaed unrhyw ddarpariaeth mewn perthynas â'r ymarfer gwerthuso swyddi er bod rhwymedigaeth wrth gefn wedi'i ddatgelu.

-
- 36.** Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, mae'r Cyngor yn rhan o drafodaethau sy'n mynd rhagddynt â'r undebau llafur i fodelu strwythur cyflogau a graddau newydd. Byddwn yn parhau i fonitro cynnydd yn y maes hwn.

Darpariaeth gwastraff

- 37.** Mae'r Cyngor wedi cadw darpariaeth o £2.7m yn y datganiad o gyfrifon mewn perthynas â chostau ôl-ofal ar ran o safle gwastraff Penhesgyn a gapiwyd. Mae prisiad y ddarpariaeth hon yn deillio o asesiad amgylcheddol arbenigol a gynhaliwyd yn 2008 ac asesiad y Cyngor yn seiliedig ar gostau ôl-ofal parhaus. Mae'r asesiad yn rhagamcanu costau ôl-ofal dros gyfnod o 30 mlynedd ar gyfer y safle cyfan. Mae'r costau hyn, sef costau refeniw, yn rhai gofynnol o dan ddeddfwriaeth amgylcheddol ac felly darperir ar eu cyfer yn gywir.
- 38.** Rydym wedi cynnal rhywfaint o waith dadansoddi sensitifrwydd, disgowntio yn seiliedig ar y costau a nodwyd yn yr asesiad amgylcheddol arbenigol a'r rheini a brofwyd gan y Cyngor dros y blynyddoedd diwethaf, gan gymhwyso nifer o ragdybiaethau o ran cyfradd ddisgowntio a chwyddiant er mwyn rhoi amrywiaeth o werthoedd posibl o ran darpariaeth. Rydym yn fodlon bod darpariaeth y Cyngor yn dod o fewn amrediad rhesymol o amcangyfrifon sy'n seiliedig ar fodel wedi'i ddisgowntio.

Pensiynau

- 39.** Mae gan y Cyngor rwymedigaeth pensiwn net o ganlyniad i'w rwymedigaethau i aelodau o'r cynllun pensiwn presennol, ac mewn perthynas â chyfran y Cyngor o rwymedigaethau cynllun pensiwn blaenorol Cyngor Sir Gwynedd. Rhoddir gwybodaeth am y rhwymedigaethau hyn i'r Cyngor gan ei actiwariaid, Hymans Robertson, mewn dau adroddiad ar wahân. Fodd bynnag, rhoddodd Hymans Robertson wybodaeth anghywir i'r Cyngor i gychwyn. Nodwyd hyn gan y Cyngor yn dilyn hynny, a chafwyd gwybodaeth newydd gan Hymans Robertson gan arwain at ostyngiad o £11.6m yn rhwymedigaeth pensiwn y Cyngor a cholled actiwaraid cysylltiedig. Addaswyd hyn yn y Datganiad o Gyfrifon.
- 40.** Yn ystod archwiliad 2012/13, ar ôl profi cywirdeb a chyflawnder data aelodaeth a ddarparwyd i'r cynllun pensiwn, nodwyd bod y data aelodaeth a ddefnyddiwyd gan yr actwari yn anghywir, gan arwain at ddiwygiad o £2m i rwymedigaeth pensiwn net y Cyngor. Yn ystod y flwyddyn gyfredol, rydym wedi cynnal rhagor o brofion ar y data aelodaeth a ddefnyddiwyd gan yr actiwari ac wedi nodi nifer o wahaniaethau o gymharu â'r data a ddelir gan y Cyngor mewn perthynas â dyddiad dechrau cyflogaeth a chyflogau pensiynadwy cyflogeion.
- 41.** Os yw'r data a ddelir gan y Cyngor a'r hyn a ddefnyddir gan yr actiwari'n wahanol iawn, mae'n bosibl bydd yn rhaid i'r Cyngor wneud addasiad perthnasol mewn perthynas â'i rwymedigaethau pensiwn. Mae ein gwaith yn mynd rhagddo yn y maes hwn a byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf ar lafar i'r Pwyllgor Archwilio ar 23 Medi 2014.

Materion sylweddol eraill sy'n deillio o'r archwiliad

42. Fel rhan o'r archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion ansoddol a meintiol sy'n berthnasol i'r cyfrifon ac yn cyflwyno adroddiad i chi ar unrhyw faterion sylweddol sy'n codi. Roedd rhai materion yn codi yn y meysydd hyn eleni:

- **Nid oes gennym unrhyw bryderon ynglŷn ag agweddau ansoddol ar eich arferion cyfrifyddu ac adrodd ariannol.** Cafwyd gennym fod y wybodaeth a ddarparwyd yn berthnasol, yn ddibynadwy, yn gymaradwy ac yn hawdd ei deall. Daethom i'r casgliad bod y polisiau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datganiadau'r datganiadau ariannol yn ddiuedd, yn deg ac yn glir.
- **Ni ddaethom ar draws unrhyw anawsterau sylweddol yn ystod yr archwiliad.** Cawsom wybodaeth mewn modd amserol a defnyddiol ac ni chyfyngwyd ar ein gwaith.
- **Ni wnaethom drafod na gohebu â rheolwyr am unrhyw faterion sylweddol y mae angen i ni eich hysbysu amdanynt.**
- **Mae un mater arall sy'n arwyddocaol i'r gwaith o oruchwylio'r broses adrodd ariannol y mae angen i ni eich hysbysu amdano.**

Mae'r ddibyniaeth ar staff dros dro ar gyfer nifer o swyddi allweddol yn nhîm cyllid y Cyngor wedi parhau. Mae hyn wedi parhau i roi pwysau ar y tîm cyllid i lunio fersiwn ddrafft derfynol o'r Datganiad o Gyfrifon sy'n cydymffurfio â Chod CIPFA mewn pryd ar gyfer y pwyllgor archwilio. Mae'n hanfodol bod trefniadau yn cael eu rhoi ar waith cyn gynted â phosibl er mwyn sicrhau bod gan y tîm cyllid ddigon o adnoddau medrus, priodol yn y dyfodol.

Nodwyd dau wall perthnasol yn ystod ein gwaith maes archwilio a nifer o wallau amherthnasol pellach (gweler Atodiad 3). Gallai'r materion hyn fod wedi cael eu nodi drwy adolygiad manylach wrth baratoi'r cyfrifon.

Ni nodwyd unrhyw wendidau perthnasol eraill yn y rheolaethau ond rydym wedi nodi sawl maes lle gellid gwella rheolaethau. Caiff y rheolwyr eu hysbysu am y rhain ar wahân.

- **Ni nodwyd unrhyw wendidau perthnasol yn eich rheolaethau mewnol.**
- Fel nodir uchod, mae'r Archwilwyr Mewnol y Cyngor wedi hysbysu'r Pwyllgor Archwilio am faterion yn ymwneud â gweithredu Civica, yn enwedig mewn perthynas â nodi taliadau dyblyg a wnaed, a rhoi hawliau estynedig i staff y Cyngor godi neu gymeradwyo anfonebau er mwyn clirio ôl-groniadau blaenorol.

Nodom hefyd gwendidau yn y llwybr archwilio yn sgil defnyddwyr yn postio dyddlyfrau â llaw i fewn i'r cyfrifylfr. Ni nododd ein profion unrhyw faterion dadleuol mewn trafodion perthnasol

a ymgymrwyd tra bo'r hawliau mynediad estynedig wedi'u caniatáu, fodd bynnag, rydym yn ystyried bod yr amgylchedd rheoli wedi gwanhau yn ystod y cyfnod hwn.

Nodwyd ein gwaith maes, fod cais twyllodrus i newid manylion banc un o gyflenwyr y Cyngor wedi dod i law ac wedi'i weithredu yn ystod y flwyddyn.

Gwnaed taliad o tua £0.3m i'r manylion banc anghywir fel rhan o fusnes arferol y Cyngor. Fodd bynnag, ataliwyd y trafodyn gan fancwyr y Cyngor a hysbyswyd y Cyngor amdano. Cysylltodd y Cyngor â'r cyflenwr yn dilyn hynny a gadarnhaodd nad oedd wedi gwneud unrhyw gais i ddiwygio ei fanylion banc. Deallwn fod Archwilwyr Mewnol y Cyngor bellach yn ymchwilio i'r mater.

- **Nid oes unrhyw faterion eraill y mae'n ofynnol iddynt, yn ôl safonau archwilio, gael eu cyfleu i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu.**

Annibyniaeth a gwrthrychedd

43. Fel rhan o'r broses derfynol, mae'n ofynnol i ni roi sylwadau i chi ynghylch ein hannibyniaeth.
44. Mae PwC yn darparu gwasanaethau ardystio grantiau i'r Cyngor, ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru, a chodir taliadau blynyddol o tua £160,000 am hynny.
45. Rydym wedi cydymffurfio â safonau moesegol ac yn ein barn broffesiynol, rydym yn annibynnol ac ni chaiff ein gwrthrychedd ei beryglu. Nid oes unrhyw gydberthnasau rhwng Swyddfa Archwilio Cymru a Chyngor Sir Ynys Môn sy'n effeithio ar ein gwrthrychedd na'n hannibyniaeth yn ein barn ni.

Materion eraill

46. Yn ein cynllun archwilio a gyflwynwyd i chi ym mis Ebrill, nodwyd ein perthnasedd cyffredinol arfaethedig a ddefnyddiwyd gennym wrth gynllunio'r strategaeth archwilio cyffredinol, yn seiliedig ar Ddatganiad o Gyfrifon 2012/13. Gwnaethom amrywio ein perthnasedd i £2.3m yn seiliedig ar Ddatganiad o Gyfrifon drafft 2013/14 a dderbyniwyd gan y tîm archwilio ym mis Gorffennaf.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Terfynol

[Pennawd llythyr y corff a archwilir]

Archwilydd Penodedig

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd

CF11 9LJ

[Dyddiad]

Sylwadau yn ymwneud â datganiadau ariannol 2013/14

Cyflwynir y llythyr hwn mewn perthynas â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol (gan gynnwys y rhan honno o'r Adroddiad Cydnabyddiaeth a archwilir) Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31/03/2014 er mwyn mynegi barn ar ba mor wir a theg ydynt a pha un a ydynt wedi'u paratoi'n briodol.

Rydym yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl cynnal ymchwiliadau a oedd yn ddigonol yn ein barn ni, y gallwn wneud y sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau rheolwyr

Cyfrifoldebau

Rydym wedi cyflawni ein cyfrifoldebau am baratoi'r datganiadau ariannol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2013/14 yn seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol; yn benodol, mae'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg yn unol â hynny.

Rydym yn cydnabod ein cyfrifoldeb am gynllunio, gweithredu, cynnal ac adolygu trefniadau rheolaeth fewnol er mwyn atal a chanfod twyll a gwallau.

Gwybodaeth a roddwyd

Rydym wedi rhoi'r canlynol i chi:

- Mynediad llawn i'r canlynol:
  - yr holl wybodaeth rydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r broses o baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
  - gwybodaeth ychwanegol y gwnaethoch ofyn amdani gennym at ddiben yr archwiliad; a

- mynediad anghyfyngedig i staff yr oedd yn angenrheidiol i chi gael tystiolaeth archwilio ganddynt, yn eich barn chi.
- Canlyniadau ein hasesiad o'r risg y gall y datganiadau ariannol fod wedi eu cam-ddatgan mewn modd perthnasol o ganlyniad i dwyll.
- Ein gwybodaeth am dwyll neu dwyll a amheuir yr ydym yn ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Gyngor Sir Ynys Môn ac yn ymwneud â:
  - rheolwyr;
  - cyflogeion sydd â rolau pwysig yng nghyd-destun rheolaeth fewnol; neu
  - eraill lle gallai'r twyll gael effaith berthnasol ar y datganiadau ariannol.
- Ein gwybodaeth am unrhyw honiadau o dwyll, neu dwyll a amheuir, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a roddwyd i ni gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill.
- Ein gwybodaeth am bob achos hysbys neu achos a amheuir o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol.
- Manylion yr holl bartïon cysylltiedig a'r holl gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig rydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau ar y datganiad ariannol

Cofnodwyd pob trafodyn, ased a rhwymedigaeth yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r rhagdybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i wneud amcangyfrifon cyfrifyddu, gan gynnwys y rheini a fesurwyd ar werth teg, yn rhesymol.

Cyfrifwyd yn briodol am gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig ac fe'u datgelwyd yn briodol. Rydym yn cadarnhau bod yr atodiad i'r llythyr hwn yn cynnwys rhestr gyflawn o bartïon cysylltiedig y Cyngor. Datgelwyd pob achos o drosglwyddo adnoddau, gwasanaethau a rhwymedigaethau rhwng y Cyngor a'r partïon hyn i chi, ni waeth pa un a chodwyd tâl am hynny ai peidio. Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw bartïon cysylltiedig eraill, na thrafodion rhwng partïon cysylltiedig a ddatgelwyd.

Rydym yn cadarnhau ein bod wedi nodi pob rheolwr allweddol i chi, fel y diffinnir gan IAS 24, ac wedi cynnwys eu cydnabyddiaeth yn y datgeliadau o gydnabyddiaeth rheolwyr allweddol.

Ar sail y cynnydd a wnaed hyd yma, ar hyn o bryd ni allwn asesu ein rhwymedigaethau posibl o ran ôl-gyflog mewn perthynas â'r ymarfer Gwerthuso Swyddi.

Mae'r ddarpariaeth 'Arall' (a gynhwysir mewn perthynas â hawliadau Cyflog Cyfartal) yn seiliedig ar ein hamcangyfrif gorau o'r rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o setlo'r hawliadau hyn, ac ystyriwyd pob hawliad a datblygiad o dan gyfraith achosion gymwys yr ydym yn ymwybodol ohoni. Rydym yn cadarnhau bod y Cyngor yn bwriadu ceisio setlo'r hawliadau hyn y tu allan i driwlynlys ac mai dim ond i'r hawlwyd hynny sydd â hawliad dilys ym marn y Cyngor y caiff setliadau eu cynnig, ac mae wedi gwneud darpariaeth yn y datganiadau o gyfrifon ar eu cyfer yn unol â hynny.

Rydym yn cadarnhau ein bod yn fodlon bod y ffigurau a roddwyd mewn perthynas ag Asedau Sefydlog ac Eiddo Buddsoddi yn y Datganiadau o Gyfrifon yn cynrychioli ein hamcangyfrif gorau o werth yr asedau hynny a bod y dulliau prisio a ddefnyddiwyd yn briodol.

Mae'r rhagdybiaethau sylfaenol a'r data ar aelodaeth a ddefnyddiwyd ym mhrisiad actiwaraidd y cynllun pensiwn yn briodol i Gyngor Sir Ynys Môn.

Addaswyd ar gyfer pob digwyddiad neu datgelwyd pob digwyddiad a ddigwyddodd ar ôl y dyddiad adrodd y mae angen ei addasu neu ei ddatgelu.

Datgelwyd pob achos gwirioneddol neu bosibl hysbys o ymglyfreitha a hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol i'r archwilydd, a chyfrifwyd amdanynt a'u datgelu yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Mae effeithiau'r camddatganiadau nas cywirwyd a nodwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unigol a chyda'i gilydd, i'r datganiadau ariannol cyfan. Ceir crynodeb o'r eitemau hyn isod:

Gwall wrth Gyfrifo dibrisiant

DR Cost dibrisiant £102,000

CR Dibrisiant cronodig £102,000

Bu gwall o £633 mewn eitem o ddibrisiant a brofwyd, gan allosod y ffigur hwnnw i wall amcanestynedig o £102,000. Digwyddodd y gwall am fod yr oes economaidd ddefnyddiol a gymhwyswyd at ased o fewn y cyfrifiad dibrisio yn anghywir.

Blaendaliadau

DR Cost Gwasanaethau £174,000

CR Blaendaliadau £174,000

Bu gwall o £174,000 o achos blaendaliadau a gafwyd eu dwyn ymlaen o 2012/13 ond heb wedi'u gwrthdroi yn briodol ar ddechrau 2013/14.

Mae'r Cyngor yn fodlon bod y gwallau yn y flwyddyn flaenorol wedi'u nodi a'u meintioli'n gywir.

Nid oes gan y Cyngor unrhyw gynlluniau na bwriadau a allai newid gwerth cario a lle y bo'n gymwys fesuriadau neu ddsbarthiadau gwerth teg asedau a rhwymedigaethau a adlewyrchir yn y datganiadau ariannol mewn ffordd berthnasol.

Mae gan y Cyngor hawl foddhaol i'r holl asedau ac nid oes unrhyw hawlrywmau na llyffetheiriau ar asedau'r awdurdod, ac eithrio'r rhai a ddatgelir yn y datganiadau ariannol.

Rydym yn cadarnhau ein bod wedi cynnal adolygiadau priodol o leihad mewn gwerth, gan gynnwys asesu pryd y dylid cynnal adolygiadau o'r fath, os nad ydynt yn orfodol. Rydym yn cadarnhau ein bod wedi defnyddio'r tybiaethau priodol gyda'r adolygiadau hynny. Adolygwyd buddsoddiadau'r Cyngor mewn perthynas â lleihad mewn gwerth ac adlewyrchir unrhyw leihad mewn gwerth o'r fath yn y datganiadau ariannol yn unol â hynny.

Mae'r Cyngor yn fodlon nad yw'r tâl dibrisiant yn y cyfrifon wedi'i gam-ddatgan mewn ffordd berthnasol o ganlyniad i'w ddull o gydranoli.

Lle rydym wedi pennu gwerthoedd teg ar gyfer offerynnau ariannol, rydym yn cadarnhau bod y technegau prisio, y mewnbynnau i'r technegau hynny a'r tybiaethau a wnaed yn briodol ac yn adlewyrchu amodau'r farchnad ar ddyddiad y fantolen, a'u bod yn unol â'r amgylchedd busnes rydym yn gweithredu ynddo.

Mae'r Cyngor wedi cofnodi neu ddatgelu, fel y bo'n briodol, bob rhwymedigaeth, gwirioneddol ac wrth gefn, ac wedi datgelu yn y datganiadau ariannol bob gwarant a

roddwyd gennym i drydydd partiön, gan gynnwys gwarantau ar lafar a wnaed gan yr awdurdod ar ran cyswllt, aelod, swyddog neu unrhyw drydydd parti arall.

Mae'r holl fuddiannau ymdeol sylweddol y mae'r Cyngor yn ymrwymedig i'w darparu, gan gynnwys unrhyw drefniadau sy'n statudol, yn gytundebol neu'n ymhlyg yng ngweithrediadau'r awdurdod, pryd bynnag y byddant yn codi, pa un a gânt eu hariannu neu eu cymeradwyo ai peidio, wedi'u nodi a chyfrif priodol wedi'u rhoi amdanynt a/neu eu bod wedi'u datgelu. Rydym yn cadarnhau ein bod wedi rhoi gwybod i chi am unrhyw gynlluniau buddiannau cyflogeion y mae cyflogeion y Cyngor yn rhan ohonynt.

Gwnaed darpariaeth lawn ar gyfer yr holl rwymedigaethau ar ddyddiad y fantolen gan gynnwys gwarantau, ymrwymadau (yn enwedig mewn perthynas â chynlluniau dileu swyddi) a chynlluniau wrth gefn lle y disgwylir i'r eitemau arwain at golled sylweddol. Mae'r cyfryw eitemau eraill, lle nad oes angen darpariaeth yn fy marn i, wedi'u datgelu'n briodol yn y datganiadau ariannol.

Rydym yn cadarnhau, hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, yn unol â gofynion IAS 37 (Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn), bod datganiadau ariannol yr Awdurdod yn cynnwys amcangyfrif rhesymol o'r rhwymedigaethau posibl sy'n ddyledus sy'n deillio o'r hawliadau cyflog cyfartal a ddygwyd yn erbyn y Cyngor.

Mae'r holl drefniadau cytundebol (gan gynnwys llythyrau sy'n egluro neu'n addasu telerau cytundebau) y mae'r Cyngor wedi ymrwymo iddynt wedi'u hadlewyrchu'n gywir yn y cofnodion cyfrifyddu neu, lle maent yn berthnasol (neu gallent fod yn berthnasol) i'r datganiadau ariannol, wedi'u datgelu i chi.

Rydym wedi cydymffurfio â gofynion trethiant pob gwlad rydym yn gweithredu ynddi ac wedi dwyn i gyfrif bob rhwymedigaeth am drethiant sy'n ddyledus i'r awdurdodau treth perthnasol p'un a yw'n ymwneud â threth gorfforaeth, unrhyw dreth uniongyrchol arall neu unrhyw drethi anuniongyrchol. Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw ddiffyg cydymffurfio a fyddai'n esgor ar rwymedigaethau ychwanegol ar ffurf cosb neu log ac rydym wedi datgelu'n llawn unrhyw ymholiadau neu ymchwiliadau gan yr Awdurdod Refeniw rydym yn ymwybodol ohonynt neu sy'n mynd rhagddynt.

Wrth reoli materion treth y Cyngor, rydym wedi ystyried unrhyw ddarpariaethau arbennig megis prisio trosglwyddiadau, capio dyledion, datgelu achosion o osgoi treth a deddfwriaeth reoledig cwmnïau tramor fel y'u cymhwysir mewn awdurdodaethau treth gwahanol.

Sylwadau gan y Pwyllgor Archwilio

Cydnabyddwn fod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi eu trafod â ni. Cydnabyddwn ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol cywir a theg yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan y Cyngor ar 26 Medi 2014.

Llofnodwyd gan:

[Swyddog sy'n llofnodi ar ran rheolwyr]

Dyddiad:

Llofnodwyd gan:

[Swyddog neu Aelod sy'n llofnodi ar ran y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu (cyfarwyddwr yn unig yn achos cwmnïau)]

Dyddiad:

Related parties

Welsh Government

Welsh Government has significant influence over the general operations of the Authority in respect of providing the statutory framework within which the Authority operates, providing the majority of funding in the form of revenue and capital grants, revenue support grant and NNDR. Further details regarding grant income received and due can be found in Note 37 to the Accounts, whilst details of revenue support grant received and NNDR Pool transactions are summarised in Note 14 to the Accounts.

Precepting bodies

These are set out in Note 12 to the Accounts.

Members

Members of the council have direct control over the Authority's financial and operating policies. The total of members allowances paid in 2013/2014 is shown in Note 33 to the Accounts.

Members have declared interests in contracts, or in organisations, which may have dealings with the Council, in the Statutory Register of Members' Interests. Details of transactions with these entities are disclosed in Note 38 to the accounts.

Chief Officers

Details of chief officers' emoluments are provided in Note 34 to the accounts.

Pension Contributions

Employer's contributions are made to the Teachers' Pension Agency and the Gwynedd Pension Fund in respect of the Authority's employees. Further details of amounts involved are given in Notes 40 and 41 to the Accounts.

Menter Môn Cyfyngedig

The Council is a member of Menter Môn Cyf, and was one out of a total of 3 members at 31 March 2014.

Cwmni Cynnal Cyf

This company was established jointly by Ynys Môn and Gwynedd Councils on local government reorganisation. It provides education support services under contract to maintained schools and to the local education authorities and schools inspection services to Estyn.

Cwmni Gwastraff Môn-Arfon Cyf

Cwmni Gwastraff Môn-Arfon Cyf is a Local Council Waste Disposal Company established jointly by predecessors of the Anglesey and Gwynedd Councils in 1994. The two Councils decided to close the company down during 2007/08 and to undertake the work in-house. The relevant operational assets and liabilities and the staff were transferred to the Council in January 2008.

Other Bodies

The Authority is a member of the Welsh Joint Education Committee - WJEC CBAC Limited and the Welsh Local Government Association (WLGA).

The Council also acts as trustee for a number of trust funds, including the Isle of Anglesey Charitable Trust, Welsh Church Fund and Anglesey Further Education Trust. Details of transactions with these entities are disclosed in Note 38 and 39 to the accounts.

Atodiad 2

Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Penodedig i Gyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad yr archwilydd annibynnol i Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Rwyf wedi archwilio datganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn a'r nodiadau cysylltiedig ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31/03/2014 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, y Datganiad Symud ar Falans y Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2013-14 yn seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Priod gyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol a'r archwilydd annibynnol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad o Gyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad o gyfrifon, sy'n rhoi darlun cywir a theg.

Fy nghyfrifoldeb i yw archwilio'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Archwilio Rhyngwladol (y DU ac Iwerddon). Mae'r safonau hynny yn ei gwneud yn ofynnol i mi gydymffurfio â Safonau Moesegol y Bwrdd Arferion Archwilio ar gyfer Archwilwyr.

Cwmpas yr archwiliad o'r datganiadau cyfrifyddu

Mae a wnelo archwiliad â chael tystiolaeth am y symiau a'r datgeliadau yn y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig i roi sicrwydd rhesymol nad oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau cyfrifyddu na'r nodiadau cysylltiedig, boed hynny drwy dwyll neu wall. Mae hyn yn cynnwys asesu'r canlynol: pa un a yw'r polisïau cyfrifyddu yn briodol i amgylchiadau Cyngor Sir Ynys Môn a pha un a ydynt wedi'u cymhwyso'n gyson a'u datgelu'n ddigonol; rhesymoldeb amcangyfrifon cyfrifyddu arwyddocaol a wnaed gan y swyddog ariannol cyfrifol a chyflwyniad cyffredinol y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig.

Yn ogystal, darllenaf yr holl wybodaeth ariannol ac anariannol yn y Rhagair Esboniadol er mwyn nodi anghysondebau perthnasol â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig archwiliedig. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysondebau perthnasol amlwg, ystyriaf y goblygiadau i'm hadroddiad.

Barn ar ddatganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn

Yn fy marn i, mae'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig:

- yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31/03/2014 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2013-14.

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, mae'r wybodaeth a gynhwysir yn y Rhagair Esboniadol ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Nid oes gennyf unrhyw beth i gyflwyno adroddiad arno o ran y Datganiad Llywodraethu y cyflwynaf adroddiad i chi yn ei gylch os na fydd, yn fy marn i, yn adlewyrchu cydymffurfiaeth â 'Delivering Good Governance in Local Government: Framework' a gyhoeddwyd gan CIPFA/SOLACE ym mis Mehefin 2007, neu os yw'r datganiad yn gamarweiniol neu'n anghyson â gwybodaeth arall yr wyf yn ymwybodol ohoni o'm harchwiliad.

O ran y Datganiad Llywodraethu, cyflwynaf adroddiad i chi os na fydd, yn fy marn i, yn adlewyrchu cydymffurfiaeth â 'Delivering Good Governance in Local Government: Framework' a gyhoeddwyd gan CIPFA/SOLACE ym mis Mehefin 2007, neu os yw'r datganiad yn gamarweiniol neu'n anghyson â gwybodaeth arall yr wyf yn ymwybodol ohoni o'm harchwiliad.

Tystysgrif cwblhau'r archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'r Cod Ymarfer Archwilio a gyhoeddwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.

[Archwilydd Penodedig

Cyfeiriad

Dyddiad]

Atodiad 3

Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio atynt

Yn ystod ein harchwiliad, gwnaethom nodi'r camddatganiadau canlynol a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol.

	Natur y cywiriad	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Dr	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Cr	BS Dr	BS Cr
		£'000	£'000	£'000	£'000
1	<p>DR Darpariaethau CR Croniadau CR Gwariant Cost Gwasanaethau DR Cronfa Gyffredinol (MiRS) CR CAA (MiRS)</p> <p>Cafodd nifer o rwymedigaethau mewn perthynas â hawliadau cyflog cyfartal a wnaed yn erbyn y Cyngor eu setlo yn ystod blwyddyn ariannol 2013/14. Gwnaed darpariaeth ar gyfer unrhyw setliadau a ddeilliodd o'r hawliadau hyn yn y cyfrifon mewn blynyddoedd blaenorol, fodd bynnag, ni ddangoswyd y taliadau yn glir yn erbyn y ddarpariaeth bresennol fel y dylid bod wedi ei wneud ac roedd y modd yr ymdriniwyd â'r taliadau a wnaed yn amhriodol.</p>	3,731	431 3,300	3,300	3,300
2	<p>DR Darpariaethau CR Gwariant Cost Gwasanaethau</p> <p>Gwnaed darpariaeth gan y rheolwyr ar gyfer gosod cwlfert newydd yn lle un a oedd wedi'i ddifrodi'n rhannol ar safle tirlenwi Penhesgyn. Fodd bynnag, gan y byddai unrhyw waith adnewyddu yn cael ei gyfalafu fel ased seilwaith, nid oes unrhyw ofyniad i wneud darpariaeth o'r fath yn y datganiadau ariannol. Mae'r</p>		2,000	2,000	

	Cyngor wedi sefydlu cronfa wrth gefn a glustnodwyd ar gyfer y balans hwn.				
3	DR Cronfa gyffredinol CR Cronfa cyflog anghyfartal wrth gefn DR Cyfrif Addasu Cyfalaf CR Cronfa gyffredinol Sefydlwyd cronfa cyflog anghyfartal wrth gefn gan y Cyngor yn 2011/12 er mwyn ei alluogi i ohirio effaith darparu ar gyfer hawliadau Cyflog Cyfartal yn erbyn y Cyngor ar y gronfa gyffredinol hyd nes y câi'r hawliadau eu setlo Gan fod nifer o hawliadau sy'n fwy na'r gwerth hwn wedi'u setlo bellach, dylai'r gronfa cyflog anghyfartal wrth gefn fod wedi'i gwrthdroi. Dylid lleddfu effaith hyn ar y gronfa gyffredinol drwy gymhwyso Cyfarwyddyd Cyfalafu'r Awdurdod			1,935 1,935	1,935 1,935
4	DR Gwariant Cost Gwasanaethau CR Darpariaethau DR Cyfrif Addasu Cyfalaf CR Cronfa Gyffredinol Ar ôl setlo nifer o rwymedigaethau mewn perthynas â hawliadau cyflog cyfartal a wnaed yn erbyn y Cyngor yn ystod blwyddyn ariannol 2013/14, cafwyd hawliadau ychwanegol nas darparwyd ar eu cyfer eto. Mae'r addasiad yn adlewyrchu'r rhwymedigaeth a amcangyfrifwyd gan gynghorydd adnoddau dynol y Cyngor ac a awgrymwyd gan gwmsler cyfreithiol.	1,438		1,438	1,438 1,438
5	DR Cyfrifon derbyniadwy CR Cyfrifon taladwy Mae'r Cyngor wedi cofnodi nifer o gyfrifon grant derbyniadwy a balansau taladwy yn yr un cyfrif yn y cyfriflyfr cyffredinol, gan arwain at gyflwyniadau net yn y datganiadau ariannol drafft. Ni ddylid cyflwyno symiau fel cyfanswm net, ond fel cyfrifon derbyniadwy a balansau taladwy ar wahân.			1,337	1,337
6	DR Eiddo, offer a chyfarpar CR Eiddo deallusol CR Colled ar ailbrisio eiddo		365	794	429

	deallusol Nodwyd gwall yn y broses brisio ar gyfer eiddo deallusol, gan arwain at leihad mewn gwerth eiddo buddsoddi a throsglwyddo i eiddo, offer a chyfarpar.				
7	DR Incwm Cost Gwasanaethau CR Gwariant Cost Gwasanaethau Sef cywiro'r datganiadau cyfrifyddu ar gyfer cost ac incwm Treth Gyngor a gofnodwyd yn anghywir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.	5,083	5,083		
8	DR Cronfa Ailbrisio Wrth Gefn CR Eiddo, offer a chyfarpar Sef dileu'r cynnydd ailbrisio a gydnabuwyd mewn perthynas ag elfen Ased Cymunedol Ynys Llanddwyn fel gwerth a gynhwyswyd eisoes mewn Asedau Treftadaeth ac felly a gafodd ei gyfrif ddwywaith			147	147
9	DR Rhwymedigaeth Pensiwn CR Colled Actiwaraid Sef addasu'r rhwymedigaeth pensiwn net ar ôl dileu'r cyfrif dwbl mewn perthynas â chyfran Cyngor Sir Ynys Môn o'r rhwymedigaethau a ariannwyd gan Gronfa Bensiwn Gwynedd sydd wedi cau.		11,607	11,607	
10	DR Incwm Gros CR Gwariant Gros Sef dileu taliadau a ailgodwyd yn fewnol nad oeddent wedi'u codio'n briodol i godau taliadau a ailgodir yn fewnol.	1,346	1,346		
11	DR Arian parod ac arian cywerth CR Credydwy Sef aiddosbarthiad o sieciau a godwyd yn ddyblyg yn 2013/14 ond eu canslo yn 2014/15.			122	122
12	DR Eiddo, offer a chyfarpar CR Cronfa Ailbrisio Wrth Gefn Sef y cynydd yn y gwerthoedd tir ac adeiladau, a chydabod y ganolfan hamdden yn Ysgol David Hughes yn sgil yr ymarfer ailbrisio diweddarach.			10,083	10,083
	Cyfanswm	11,612	24,132	34,712	22,192

Nid oes unrhyw effaith net ar Gronfa'r Cyngor o ran yr hyn a gyflwynwyd yn y Datganiad o Gyfrifon drafft.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@wao.gov.uk

Website: www.wao.gov.uk

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: info@wao.gov.uk

Gwefan: www.wao.gov.uk